

Šaur, Josef

Alternativy dějin a člověka

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2006, vol. 55, iss. X9, pp. 315-316

ISBN 80-210-3987-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102935>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

literatuře vzhledem k evropskému vývoji a zdůrazňuje polská žánrová specifika (figlík, gavenda ap.). Poskytuje ucelený obraz jak literárněhistorický, tak genologický. Štěpán hojně cituje konkrétní příklady poezie (75 básní a úryvků), takže kniha plní rovněž funkci stručné antologie. Práce není *stricto sensu* vědecká a ani to není její ambicí, ostatně rozsáhlejší a podrobnější monografie, věnující se jednotlivým obdobím vývoje polské literatury má Štěpán již na svém kontě (viz výše). Nejnovější práce by se proto dala spíše označit jako vědecko-populární: dokonale totiž plní funkci základní učebnice sloužící pro elementární orientaci v dějinách polské literatury. Tuto orientaci usnadňuje právě skloubení časového a žánrového i obsahového hlediska při členění formální struktury knihy. Slovníkovost, encyklopedičnost a určitá povrchnost učebnice je daní za její celistvost, přehledovost a uzavřenost. Cílovou čtenářskou skupinou je tak široká veřejnost, která se může v nástinu seznámit s nejpodstatnějšími momenty vývoje polské literatury. Publikaci zpestřují kresebné a grafické ilustrace z polských rukopisů a knih a nápaditá grafická úprava (DTP studio LUSK agentury).

Překvapující je diskrepance mezi rozsahem publikace a počtem v ní zachycených autorů. Možná by nebylo na škodu rezignovat v rozsáhlém výčtu jmen na některé autory ve prospěch větší přehlednosti – hrozí totiž, že si čtenář nebude schopen vybrat opravdu to nejpodstatnější, bude množstvím autorů zahlcen a publikace tak zcela nesplní svou didaktickou funkci (právě z tohoto důvodu připomíná do jisté míry slovník), možná by pomohl také jmenný rejstřík. I když – na druhou stranu si musíme uvědomit, že podobný jasný a zřetelný přehled v české polonistické literatuře dosud chyběl. Náš čtenář měl zatím k dispozici pouze jedinou česky psanou monografii věnující se polské literatuře systematicky, a to *Dějiny polské literatury* Karla Krejčího (Československý spisovatel, Praha 1953), což je za padesát let opravdu málo.

K publikaci patří rovněž *Malý slovník některých tvůrčích osobností a pojmů*, podrobněji popisující vybrané pojmy a autory předznamenané v textu *Stručného nástinu* grafickým znakem „►“. *Malý slovník* zatím není k dispozici, má vyjít jako přílohová brožura ještě v tomto roce. Druhou část *Stručného nástinu*, mapující vývoj polské literatury od moderny po současnost, autor chystá.

Jan Faber

ALTERNATIVY DĚJIN A ČLOVĚKA

Kováčová, M.: *Gorkij – Arcybašev. Dve alternativy dějin a člověka*. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica 2004, 110 s.

Recenzovaná kniha se pokouší o nový pohled na dvě díla ruské literatury z počátku 20. století – Gorkého *Matku* a Arcybaševova *Sanina*, tedy na romány, které (i když se to na první pohled nezdá) mají mnoho společného. Autorka vyvrací tvrzení, že román *Matka* je pouze dílem socialistického realismu, a částečně rehabilituje postavu Sanina. Svůj výklad začíná časovým zařazením obou textů a poukazuje na to, že společenské problémy, jež obě díla zachycují, se začínají bouřlivě projevovat již s předstihem od počátku 90. let 19. století. Stejně na tyto společenské proměny nazírá i britský historik Orlando Figes, který svoji knihu o ruské revoluci „Lidská tragédie“ začíná výkladem o hladomoru roku 1891.

Marta Kováčová se zaměřila na ta místa obou děl, která navazují na romantismus, přičemž analýza románu *Matka* tvoří jádro práce. Autorka charakterizuje Gorkého román jako příběh o hledání Spravedlivosti, Dobra a Lásky. Stejně jako ostatní spisovatelova díla je i *Matka* naplněna bohatým myšlenkovým posláním vycházejícím z principů humanismu. Kováčová se soustředila především na sakrální problematiku s myšlenkovými konstantami vytvářenými výrazovými prostředky, jež implikují romantický aspekt. Na to navazuje druhá část práce věnovaná románu M. Arcybaševa *Sanin*, který je antitezí ke Gorkého *Matce*, jako jeden z atributů romantismu. Literární kritika odmítala odhalování některých tabuizovaných aspektů lidského života v tomto románu a autorova emigrace v roce 1917 pak knihu odsunula v kontextu ruské literatury na vedlejší kolej. Kováčová

vyzdvihuje Saninovu odvahu tabuizované myšlenky přímo pojmenovat, neboť souvisejí s hledáním Dobra, Pravdy a Spravedlnosti a se smyslem lidské existence.

Jak jsem již zmínil, věnuje autorka velký prostor rovněž zkoumání výrazových prostředků obou románů. Dominantou poetického jazyka Gorkého Matky se jí jeví metafora a synekdocha. Básnický tón díla však není modelován jen prostřednictvím lexikálních jednotek, s podržením jejich sémantické roviny, nýbrž také pomocí zvukové stránky slovních jednotek. Obsah a forma – jak píše Kováčová – vytvářejí harmonickou jednotu. Zkoumání výrazových prostředků v Arcybaševově románu *Sanin*, dovolilo autorce vyslovit tvrzení, že se stylově podobá Gorkého Matce. A dokládá to množstvím příkladů, jakož i shrnutím jejich kvantitativního výskytu v dílech či jejich částech.

Samostatnými analýzami a srovnáním obou románů došla autorka k merituu své práce, již je dlouho přehlížený romantický aspekt hledání humanistických ideálů, harmonie, rovnováhy a jistot potřebných ke každodenní existenci člověka. Pokusila se však také o komplexnější pohled, např. v kapitolách o recepci románu *Matka* na Slovensku, o vztahu Gorkij – Arcybašev či o Arcybaševovi jako lyrikovi a epikovi.

Své bádání uzavřela Marta Kováčová tvrzením, že obě díla tvoří (především inklinací k dosažení absolutních hodnot v životě jednotlivce nebo kolektivu) myšlenkové bohatství, které i přes rozpor-nost přijetí literární kritikou dodnes oslovují čtenáře.

Josef Šaur

SLOVO A TVAR JAKO PŘEDMĚT SROVNÁVACÍHO BĀDÁNÍ

On Verbal/Visual Representation. Word & Image Interactions 4. Edited by Martin Heusser, Michèle Hannoosh, Eric Haskell, Leo Hoek, David Scott, Peter de Voogd. Studies in Comparative Literature 50. NY Rodopi, Amsterdam – New York 2005.

SBorník vznikl výběrem studií z páté mezinárodní konference společnosti Word & Image konané v Claremontu v březnu 1999. Jednadvacet studií předních odborníků v oboru interdisciplinární komparistiky je rozděleno do pěti tematických bloků, přinášejících nové postřehy z oblasti umělecké kritiky, knižních ilustrací a typografie, estetiky, ekfráze a teorie umění. Hlavní editor – curyšský anglista Martin Heusser – sledoval do jisté míry i aspekt chronologický, jemuž je však nadřazeno kritérium estetické a teoretické.

Oddíl kritiky začíná recepcí neoimpresionisty Odilona Redona, jehož alba litografií a výstavní aktivity upoutaly v 80. letech 19. století pozornost dvou kritiků: známého představitele estopsychologie Emila Hennequina a J.-K. Huysmansa, na jehož příkladu Dario Gamboni sleduje oscilaci tehdejší kritické recepce od sociologie kultury po hermeneutiku. Od představitele neoimpresionismu se pak další autoři vydávají proti proudu času k zachycení atmosféry vlastního impresionismu. Studie Barbary Wright o recepci díla dánského impresionisty Eugèna Fromentina předchází charakteristice francouzské umělecké kritiky v roce 1855, kdy se Théophile Gautier stal hlavním představitelem kritického směru, užívajícího sociologického termínu „orchestrace“. Situaci v argentinské umělecké kritice na prahu moderny sleduje Laura Malosetti Costa. Oddíl kritiky pak uzavírá zajímavá studie holandského romanisty Leo H. Hoeka, analyzující vyhraněné postoje Emila Zoly, sledujícího vývoj francouzské barbizonské školy, v níž se soustředovali významní předchůdci impresionistů, jako byl např. Théodore Rousseau.

K problematice krajinomalby jako výrazu národní identity se vrací Martin Heusser, věnující pozornost tvorbě amerických krajinařů Alberta Bierstadta a J. F. Coopera. K historii avantgardy se vyslovuje Wanda Strauven, analyzující eseje Marinettiho, v nichž objevuje nečekaně reinterpretaci Bergsonovy kategorie času, jež se mu stává zdrojem čtvrté dimenze, kategorie, jejíž úporné hledání karikoval ve svých dramatech již Vladimír Solovjov. V kategorii pohybu, tak dominantní ve futuristické poetice, nachází autor souvislost s kinematografem. Od této tematiky je již jen krok k soudobé